

ไพรมารีโหวต: ประชาธิปไตยในพรรคการเมือง

อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนนั้น ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนของตนเอง ถือเป็นสิ่งสำคัญหรือเป็นหัวใจของระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นหลักพื้นฐานของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงเลือกตัวแทนของตนเองเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในสภาตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ หลักความเสมอภาค หลักสิทธิ หลักเสรีภาพและหน้าที่หลักนิติธรรม หลักการใช้เหตุผล หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศนั้น เมื่อตัวแทนได้เข้าไปบริหารประเทศก็ต้องนำความต้องการของประชาชนไปแปรเป็นนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนนั้นจะส่งผลถึงการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ถึงแม้ประชาชนจะเป็นผู้เลือกตัวแทนของตนเองตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่แท้ที่จริงแล้วตัวแทนของประชาชนเหล่านั้นพรรคการเมืองเป็นผู้คัดเลือกขึ้นต้น ซึ่งเรียกว่า “ระบบการเลือกตั้งขึ้นต้น” หรือเรียกว่า “กระบวนการสรรหาขึ้นต้น” ก็ได้ โดยจะคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองในการสมัครรับเลือกตั้งทั่วไป หรือในการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ ทั้งนี้ อำนาจในการคัดเลือกผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งโดยส่วนมากจะมาจากหัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือผู้มีอำนาจในพรรคการเมือง และนายทุนพรรคการเมือง ซึ่งหมายความว่ากระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ถูกครอบงำจากผู้มีอิทธิพลในพรรคการเมือง บางครั้งอาจทำให้ประชาชนไม่ยอมรับบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากพรรคการเมืองนั้น แต่เพราะมีความภักดีต่อพรรคการเมืองมาอย่างยาวนาน ประชาชนก็ยังคงเลือกตัวแทนที่พรรคการเมืองส่งมาลงเลือกตั้งในเขตนั้น ๆ ถ้าประชาชนไม่ยอมรับตัวแทนของพรรคการเมือง ก็จะมีการต่อต้านตัวแทนของพรรคการเมือง โดยจะหันไปสนับสนุนผู้สมัครพรรคการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม จากปัญหาดังกล่าวจึงเกิด “ระบบไพรมารีโหวต (Primary Vote)” หรือ “ระบบการเลือกตั้งขึ้นต้น (Primary Election)” หมายถึงการเลือกตั้งขึ้นต้นโดยวิธีการหยั่งเสียง ซึ่งเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา การเลือกตั้งที่จัดขึ้นเพื่อเลือกตัวแทนพรรคการเมืองของแต่ละพรรคเพื่อเข้าชิงตำแหน่งทางการเมือง การเลือกตั้งขึ้นต้นได้จัดขึ้นทุกระดับ เพราะการเลือกตั้งถือเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบการเมืองที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และถือว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงในระบอบประชาธิปไตย

ระบบไพรมารีโหวต (Primary Vote) หรือ ระบบการเลือกตั้งขึ้นต้น (Primary Election) เป็นกระบวนการสรรหา (Nomination) ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่ต้องการจะหยั่งเสียงของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตนั้นมีแนวโน้มจะเลือกผู้สมัครคนไหน และเป็นการสังเกตว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีแนวโน้มว่าจะเลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองคู่แข่งอย่างไร การจัดการเลือกตั้งขึ้นต้นจะมีหลาย

รูปแบบ ซึ่งรูปแบบของประเทศที่โดดเด่นและถือเป็นต้นกำเนิดของการเลือกตั้งขั้นต้น คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งสาเหตุที่จัดให้มีการเลือกตั้งขั้นต้นนั้นสืบเนื่องมาจากความไม่โปร่งใสในกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกมองว่าตกอยู่ในความควบคุมและดำเนินการของผู้มีอำนาจในพรรคการเมือง และผู้บริหารพรรคการเมืองเท่านั้น ซึ่งในยุคหนึ่งประเทศสหรัฐอเมริกามีการคัดเลือกผู้สมัครเพื่อเป็นตัวแทนพรรค โดยเป็นการตกลงกันในทางลับ (Secret Deals) หรือเรียกว่าเป็นการตกลงกันในห้องที่เต็มไปด้วยควันบุหรี่ และต่อมาปัญหาได้รับการแก้ไขในเบื้องต้นระหว่างปี ค.ศ. 1930-ค.ศ. 1940 (พ.ศ. 2473-2483) โดยมีการประชุมพรรคระดับชาติเพื่อให้การคัดเลือกผู้สมัครขยายออกจากผู้บริหารพรรคการเมืองและผู้มีอิทธิพลในพรรคการเมืองจากส่วนกลาง แต่กระบวนการคัดเลือกยังถูกครอบงำโดยกลุ่มผู้มีอิทธิพลของพรรคการเมืองในพื้นที่ (Party Bosses And Party Machines) ดังนั้น จึงมีการแก้ไขปัญหาด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้งขั้นต้น (Primary Election) โดยนำมาใช้ที่มลรัฐวิสคอนซินเป็นมลรัฐแรกและเป็นที่ยอมรับในมลรัฐอื่น ๆ ทั้งนี้ ระบบการเลือกตั้งขั้นต้นจะขึ้นอยู่กับกฎหมายและระเบียบที่แต่ละองค์กรซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งขั้นต้นกำหนดหรือเป็นไปตามกฎหมายพรรคการเมืองของประเทศนั้น ๆ ซึ่งการจัดระบบการเลือกตั้งขั้นต้นในประเทศสหรัฐอเมริกาก็ถือเป็นต้นแบบของการจัดการเลือกตั้งขั้นต้นของประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่มีความแตกต่างในเรื่องคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิในการเลือกตั้งขั้นต้น และการลงคะแนนเสียงมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อน (ลูติกร สังก์แก้ว, สราวุธ ทับทอง, และ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2559, น. 443-444) โดยบทความฉบับนี้จะนำเสนอระบบการเลือกตั้งขั้นต้นของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งประเทศไทยได้ศึกษาและจะนำระบบดังกล่าวนี้มาใช้ในการเลือกตั้งทั่วไป

การเลือกตั้งขั้นต้นของพรรคการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

1. ระบบปิด (Closed Primary) การเลือกตั้งขั้นต้นในระบบปิดเป็นระบบที่สมาชิกพรรคการเมืองซึ่งได้ลงทะเบียนและระบุว่าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไว้แล้ว จึงมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งขั้นต้นให้แก่พรรคการเมืองที่ตนเองเป็นสมาชิก ดังนั้น ผู้มีสิทธิออกเสียงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะไม่ได้ลงคะแนนในการเลือกตั้งขั้นต้น

2. ระบบเปิด (Open Primary) เป็นระบบที่จัดให้มีการเลือกตั้ง โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่ลงทะเบียนเลือกตั้งทุกคน สามารถออกเสียงในการเลือกตั้งขั้นต้นของพรรคการเมืองใดก็ได้ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกพรรคร่วมกันสามารถลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งขั้นต้นของพรรคเดโมแครตได้ ส่วนผู้มีสิทธิออกเสียงอิสระก็สามารถลงคะแนนเสียงให้แก่พรรคการเมืองใดก็ได้ แต่เมื่อลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งขั้นต้นให้พรรคการเมืองใดไปแล้ว ไม่สามารถลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งขั้นต้นให้แก่พรรคการเมืองอื่น ๆ ได้ โดยในการลงคะแนนเสียงจะมีการแยกคูหา (Ballot) ออกเป็นคูหาสำหรับสมาชิกพรรคการเมือง และคูหาสำหรับผู้ออกเสียงอิสระ เพื่อแยกคะแนนผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งสองกลุ่ม

3. ระบบผสม (Hybrid Primary System) หรือ ระบบกึ่งปิด (Semi-Closed Primary) เป็นระบบการเลือกตั้งขั้นต้นที่หลายมลรัฐนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการจำกัดการมีส่วนร่วมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองในการเลือกตั้งขั้นต้นแบบปิด โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีสถานะอิสระ

มาลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งขั้นต้นของพรรคการเมืองได้ แต่จะใช้สิทธิเลือกตั้งขั้นต้นได้เพียงครั้งเดียวและพรรคเดียวเท่านั้น การนำระบบผสมมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่งเข้าไปทำให้การเลือกตั้งขั้นต้นของพรรคคู่แข่งปั่นป่วนซึ่งถือเป็นจุดอ่อนของการเลือกตั้งขั้นต้นระบบเปิด

4. ระบบตะกร้า (Blanket Primary) การเลือกตั้งขั้นต้นระบบตะกร้าเป็นระบบที่นำเอารายชื่อผู้สมัครของทุกพรรคการเมืองมารวมในบัตรเลือกตั้งเดียวกันแล้วให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเสียงครั้งเดียวเพื่อหาผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดของแต่ละพรรคการเมืองเป็นตัวแทนในการเลือกตั้งทั่วไป

5. ระบบคะแนนสูงสุดสองคน (Top Two Primary) เป็นระบบการเลือกตั้งขั้นต้นแบบสองคน คะแนนสูงสุดนำเอารายชื่อผู้สมัครของทุกพรรคการเมืองมารวมในบัตรเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเสียงครั้งเดียวเหมือนกับการเลือกตั้งขั้นต้นของระบบตะกร้า แต่การเลือกตั้งขั้นต้นแบบสองคนคะแนนสูงสุดนี้จะคัดเอาเฉพาะผู้สมัครสองคนแรกที่ได้คะแนนสูงสุด โดยไม่จำกัดว่าจะจะเป็นพรรคการเมืองใดไปแข่งขันในการเลือกตั้งทั่วไป ดังนั้น ระบบการเลือกตั้งขั้นต้นแบบสองคนคะแนนสูงสุดไม่ได้รับความนิยมมากนัก เพราะความเป็นไปได้ว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกเฉพาะรายชื่อที่มาจากพรรคการเมืองเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การเลือกตั้งทั่วไปเป็นการแข่งขันจากพรรคการเมืองเดียวกัน ระบบการเลือกตั้งแบบนี้มีใช้ในรัฐแคลิฟอร์เนีย วอชิงตัน ส่วนในเนแบรสกา ใช้ระบบนี้เฉพาะการเลือกตั้งสมาชิกฝ่ายนิติบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้สมัครจากทุกพรรคการเมืองที่มีการแข่งขัน (สตีธร ธนานิธิโชติ และ ธนพันธ์ ไล่ประกอบทรัพย์, 2558, น. 10-13)

ระบบการเลือกตั้งขั้นต้นบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้นำไปใช้ แต่ใช้การประชุมคอคัส (Caucus and Convention) ในการเลือกตัวแทนเข้าประชุมระดับชาติ ซึ่งการประชุมคอคัส (Caucus) คือการประชุมลับของผู้นำพรรคการเมือง โดยมีจุดประสงค์เพื่อเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค สำหรับกระบวนการเสนอชื่อผู้สมัครประธานาธิบดีขั้นต้นอาจใช้การประชุมลับเพื่อเสนอชื่อผู้แทนไปประชุมระดับชาติหรือประชุมในระดับมลรัฐก็ได้ การประชุมคอคัสนี้เป็นวิธีการที่เก่าแก่ที่สุดในการเลือกตั้งตัวแทนและมีพื้นฐานที่แตกต่างไปจากการหยั่งเสียงขั้นต้นทั่วไปเพราะมีศูนย์กลางอยู่ภายในพรรคเป็นการประชุมของสมาชิกพรรคท้องถิ่นเพื่อคัดเลือกผู้สมัครจากตัวแทนของท้องถิ่นไปประชุมพรรคระดับชาติ เป็นตัวแทนไปแข่งขันในการเลือกตั้งทั่วไป (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2548, น. 273-279)

การเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองของประเทศไทย

1. การเลือกตั้งระดับชาติ (Federal Government) หรือรัฐบาลกลางแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การเลือกตั้งประธานาธิบดี (Presidential Election) โดยประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งผ่านคณะผู้เลือกตั้ง (Electoral College) จำนวน 538 คน เป็นผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศแต่เพียงผู้เดียวเป็นทั้งประมุขและผู้บริหารประเทศ การเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาจึงมีความสำคัญมากในฐานะที่เป็นประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง การเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น การหยั่งเสียงขั้นต้นในการหาชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง

จึงมีความสำคัญเพราะผู้สมัครที่ได้รับการคัดเลือกจะไปประชุมพรรคการเมืองในระดับชาติเพื่อทำการตัดสินใจว่าผู้ใดจะได้เป็นผู้แทนของพรรคเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี

1.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาองเกรส แบ่งเป็น 2 สภา คือ

1.2.1 สภาสูง (Senate) หรือวุฒิสภา มีสมาชิกจำนวน 100 คน มาจากมลรัฐละ 2 คน (50 มลรัฐ) มีวาระดำรงตำแหน่ง 6 ปี ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาจะไม่มีวาระพร้อมกันทั้งสภา แต่ทยอยพ้นวาระทุก ๆ 2 ปี ในสัดส่วน 1 ใน 3 โดยสมาชิกวุฒิสภาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พ้นจากตำแหน่งเมื่อสิ้นสุดปีที่ 2 ของการดำรงตำแหน่ง

กลุ่มที่ 2 พ้นจากตำแหน่งเมื่อสิ้นสุดปีที่ 4 ของการดำรงตำแหน่ง

กลุ่มที่ 3 พ้นจากตำแหน่งเมื่อสิ้นสุดปีที่ 6 ของการดำรงตำแหน่ง

การพ้นจากตำแหน่งไม่พร้อมกันของสมาชิกวุฒิสภาจะทำให้มีสมาชิกวุฒิสภาชุดเดิมยังอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวุฒิสภาและสภาองเกรสในสมัยประชุมอย่างต่อเนื่อง โดยจะไม่มีสมัยประชุมใดที่มีการปฏิบัติหน้าที่ในวุฒิสภาของสมาชิกใหม่ทั้งชุด สมาชิกวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกาเป็นสภาที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เพราะมีสมาชิกวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านนิติบัญญัติที่ปฏิบัติหน้าที่ในสภาชุดก่อนมาแล้วร่วมอยู่ด้วย (ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์, 2559, น. 149-150)

1.2.2 สภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) หรือเรียกว่า สภาล่าง มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 435 คน โดยมาจากจำนวนสัดส่วนของประชากรแต่ละมลรัฐ ซึ่งแต่ละมลรัฐมีจำนวนสมาชิกไม่เท่ากัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวาระดำรงตำแหน่ง 2 ปี

การเลือกตั้งขึ้นต้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

การเลือกตั้งขึ้นต้นของพรรคการเมืองไทยหรือระบบการคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่กำหนดระบบการคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งถือเป็นระบบที่กฎหมายค่อนข้างจะให้อิสระแก่พรรคการเมืองแต่ละพรรคในการเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งของตัวเอง และเป็นกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองฉบับแรกของประเทศไทยที่ได้วางแนวทางที่ชัดเจนในเรื่องระบบการคัดเลือกบุคคลเพื่อสมัครรับเลือกตั้งให้พรรคการเมืองนำไปปฏิบัติในการเลือกตั้งทั่วไป โดยมีรูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง: การคัดเลือกโดยคณะกรรมการบริหารพรรค

คณะกรรมการบริหารพรรคจะทำการคัดเลือกจากรายชื่อที่มีการเสนอจากคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งและที่ประชุมสาขาพรรค ซึ่งการพิจารณาของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นให้เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองในการพิจารณาตามขั้นตอน ดังนี้

1. คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองเป็นผู้พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองจากรายชื่อบุคคลซึ่งมีที่มาจากสองช่องทาง ได้แก่
 - (1) รายชื่อผู้ซึ่งที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองให้ความเห็นชอบ
 - (2) รายชื่อบุคคลอื่นที่คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเห็นสมควร
2. คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองเสนอรายชื่อบุคคลตามข้อ (1) และข้อ (2) ต่อคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองเพื่อลงมติ และเมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีมติให้ส่งบุคคลใดเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของพรรคแล้ว มติดังกล่าวของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองให้ถือเป็นที่สุด

รูปแบบที่สอง: การคัดเลือกโดยมติที่ประชุมใหญ่ของพรรค

การลงมติเลือกผู้สมควรส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ในการเสนอชื่อบุคคลเพื่อให้ที่ประชุมใหญ่มีการลงมติ จะต้องขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคก่อน
2. ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองจัดให้มีการประชุมใหม่เพื่อลงมติเลือกผู้สมควรส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อ
3. การลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัคร ให้ผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่ลงคะแนนเลือกผู้สมัครแต่ละเขต โดยผู้ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดเรียงลำดับลงไปในแต่ละเขตเลือกตั้ง ให้เป็นผู้ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อ แล้วแต่กรณี

ระบบการคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มีลักษณะที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองในระดับหนึ่ง โดยมีการเข้าร่วมประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองและการเข้าร่วมประชุมใหญ่พรรคการเมือง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสองแนวทางสามารถจัดอยู่ในนิยามของการเลือกตั้งขั้นต้นที่มีการดำเนินการในต่างประเทศได้กล่าวคือ การคัดเลือกผู้สมัครรูปแบบที่หนึ่งโดยกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้ลงมติคัดเลือกจากรายชื่อที่เสนอจากคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมีทั้งรายชื่อที่เสนอจากที่ประชุมสาขาพรรคการเมืองและรายชื่อที่คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเห็นสมควร ส่วนการคัดเลือกผู้สมควรส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง โดยการลงคะแนนเสียงในที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง ตามการคัดเลือกรูปแบบที่สองนั้น เป็นรูปแบบการเลือกตั้งขั้นต้นระบบปิดคล้ายกับระบบคอคัส (Caucus) ที่มีการใช้อยู่ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา แม็กซิโก เป็นต้น ดังนั้น ความเข้าใจที่ว่าประเทศไทยไม่มีระบบการเลือกตั้งขั้นต้นเพื่อคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในนามพรรคการเมืองนั้นจึงเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเสียทีเดียว (สตีล ธนาธิโชติ และ ธนพันธ์ ไกล่ประกอบทรัพย์, 2558, น. 36-42)

การเลือกตั้งขั้นต้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

การเลือกตั้งขั้นต้นหรือการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง รวมทั้งมีมาตรการกำกับดูแลให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการเลือกตั้ง โดยมีหลักเกณฑ์ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ดังนี้

1. พรรคการเมืองจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ต้องมีสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดซึ่งมีเขตรับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

2. การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อ เพื่อส่งให้สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด โดยให้คำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงด้วย ทั้งนี้คณะกรรมการจะกำหนดอัตราส่วนขั้นต่ำของผู้สมัครซึ่งเป็นชายและหญิงที่พรรคการเมืองจะต้องส่งลงสมัครรับเลือกตั้งก็ได้ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดไม่อาจส่งผู้สมัครตามอัตราส่วนดังกล่าวได้ ให้แจ้งเหตุผลให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปก่อนวันสมัครรับเลือกตั้ง

3. ในการเลือกตั้งทั่วไป การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ ให้ดำเนินการสรรหาตามวิธีการที่กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันกำหนด เว้นแต่กรณีที่เป็นกรณีการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งแทนการเลือกตั้งที่เป็นโมฆะ หรือการเลือกตั้งใหม่ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดได้รับเลือกตั้ง หรือกรณีผู้สมัครตายก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง ให้ดำเนินการตามข้อบังคับพรรคการเมือง การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งให้พรรคการเมืองจัดให้มีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งประกอบด้วยบุคคลและจำนวนตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เกินกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง และหัวหน้าสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด ทั้งนี้ จำนวนหัวหน้าสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคการเมือง แต่อย่างน้อยต้องมีหัวหน้าสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าสี่สาขาซึ่งมาจากภาคต่างกันที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้มีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ เพื่อให้ได้ผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม ตามมาตรฐานทางจริยธรรมที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมือง ทั้งนี้ พรรคการเมืองจะทำการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชี

รายชื่อของพรรคการเมือง โดยพรรคการเมืองสามารถดำเนินการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการล่วงหน้า ก่อนวันประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้

วิธีการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสมัครเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(2) เมื่อพ้นกำหนดเวลารับสมัครตาม (1) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครในแต่ละเขตเลือกตั้งแล้วส่งรายชื่อผู้สมัครให้สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

(3) เมื่อสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดได้รับรายชื่อผู้สมัครจากคณะกรรมการสรรหาแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจัดการประชุมสมาชิกเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครตามรายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาส่งมา

(4) ในการประชุมสาขาพรรคการเมืองต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน หรือในการประชุมตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคน โดยในการลงคะแนนให้สมาชิกมีสิทธิลงคะแนนเลือกได้หนึ่งคน และเมื่อลงคะแนนเสร็จสิ้นแล้ว ให้นำคะแนนและประกาศผลการนับคะแนนของสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานรายชื่อผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนลำดับสูงสุดสองลำดับแรกให้คณะกรรมการสรรหาโดยเร็ว ในกรณีที่มีผู้มีคะแนนเท่ากันมากกว่าจำนวนดังกล่าว ให้คณะกรรมการสรรหาใช้อำนาจในการจัดเรียงลำดับ

(5) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งรายชื่อผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนของแต่ละเขตเลือกตั้งให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบโดยพิจารณาจากผู้มีคะแนนสูงสุดของแต่ละเขตเลือกตั้ง หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบ ให้แสดงเหตุผลและให้พิจารณาผู้สมัครซึ่งได้คะแนนในลำดับถัดไปเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบกับรายชื่อที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและคณะกรรมการสรรหาประชุมร่วมกัน หากที่ประชุมร่วมกันมีมติเห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครผู้ใด ให้เสนอรายชื่อนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ถ้าที่ประชุมร่วมกันมีมติไม่เห็นชอบกับรายชื่อผู้สมัครที่สาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดส่งมาทั้งหมด ให้คณะกรรมการสรรหาแจ้งเหตุผลให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้นทราบ และให้ดำเนินการตาม (1) (2) (3) และ (4) จนกว่าจะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

วิธีการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คณะกรรมการสรรหากำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการเสนอรายชื่อบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด และประกาศให้สมาชิกทราบเป็นการทั่วไป

(2) เมื่อพ้นกำหนดเวลาเสนอรายชื่อจากกรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าสาขาพรรคการเมือง และตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดตาม (1) ให้คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติและจัดทำบัญชีรายชื่อไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบลายชื่อ โดยคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง แล้วส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวไปยังสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด

(3) ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด จัดการประชุมเพื่อให้สมาชิกลงคะแนนเลือกบุคคลในบัญชีรายชื่อตาม (2) โดยให้สมาชิกลงคะแนนเลือกได้คนละไม่เกินสิบห้ารายชื่อ โดยการประชุมสาขาพรรคการเมืองต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนหรือการประชุมตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าสิบคน เมื่อลงคะแนนเลือกเสร็จสิ้นแล้ว ให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดประกาศผลการนับคะแนนของสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดนั้นแล้วรายงานไปยังคณะกรรมการสรรหาโดยเร็ว

(4) ให้คณะกรรมการสรรหาจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยเรียงลำดับตามผลรวมของคะแนนที่ได้รับจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดตาม (3) ในกรณีที่หัวหน้าพรรคการเมืองประสงค์จะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้หัวหน้าพรรคการเมืองอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งลำดับที่หนึ่งและให้เรียงลำดับรายชื่อตามผลคะแนนดังกล่าวในลำดับถัดไปจนครบจำนวน ในกรณีที่คะแนนของบุคคลตามบัญชีรายชื่อเท่ากัน ให้คณะกรรมการสรรหามีอำนาจในการจัดเรียงลำดับ

(5) ให้คณะกรรมการสรรหาส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตาม (4) ให้คณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินการตาม (1) (2) (3) และ (4) จนกว่าจะได้บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

การนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้จะส่งผลดีทำให้การสรรหาหรือคัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งหลุดพ้นจากกลุ่มบุคคลที่ทรงอิทธิพลภายในพรรคการเมืองหรือนายทุนของพรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองในอดีตเมื่อบุคคลใดต้องการลงสมัครรับเลือกตั้งต้องเข้าหาหรืออ้อนวอนผู้ทรงอิทธิพลในพรรคซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดว่าบุคคลใดจะได้เป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการใช้ดุลพินิจของกลุ่มบุคคลที่ทรงอิทธิพลภายในพรรคการเมืองเท่านั้น ส่วนสมาชิกพรรคการเมืองไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียง ไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการคัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้ โดยกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองมีสิทธิคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เป็นการขยายการมีส่วนร่วมออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นการแก้ไขการใช้อำนาจของกลุ่มบุคคลในพรรคการเมืองซึ่งเป็นการสร้างระบอบประชาธิปไตยขึ้นในพรรคการเมือง และทำให้เสียงของสมาชิกพรรคการเมืองมีความหมายขึ้น การดำเนินงานของพรรคการเมืองต้องให้เกียรติแก่สมาชิกพรรคมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและการปฏิรูปการเมือง ผลเสียของการนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้จะทำให้การเลือกตั้งครั้งแรกจะทำให้พรรคการเมืองมีภารกิจเพิ่มขึ้นเพราะเป็นระบบการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบใหม่ โดยพรรคการเมืองต้องปรับตัวและเตรียมความพร้อมในรายละเอียดใหม่ ๆ การนำระบบไพรมารีโหวต

มาใช้อาจจะทำให้เหมือนจะกีดกันพรรคการเมืองเล็ก ๆ โอกาสที่พรรคการเมืองเล็ก ๆ จะได้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณภาพไปลงสมัครรับเลือกตั้งและมีโอกาสชนะเลือกตั้งทั่วไปน้อยมาก และยังมีข้อก้ำกวลในการนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้ เพราะว่าสังคมไทยนั้นเต็มไปด้วยระบบอุปถัมภ์และการเล่นพรรคเล่นพวกซึ่งมีปัญหาต่อกระบวนการสรรหาผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของพรรคในพื้นที่นั้น ๆ เพราะอาจจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลท้องถิ่นหรือผู้มีอำนาจในพรรคการเมืองประจำพื้นที่ ประจำภาค ประจำจังหวัด ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าคณะกรรมการสรรหา โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารพรรคที่ต้องการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นพรรคพวกตัวเองอาจจะสร้างแรงกดดันต่อคณะกรรมการสรรหาในพรรคการเมือง โดยใช้อิทธิพลครอบงำได้อีก ซึ่งหลักการพัฒนาประชาธิปไตยในพรรคการเมืองหรือการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งขั้นต้นก็จะถูกบิดเบือนไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย สาเหตุดังกล่าวก็จะทำให้เกิดความแตกแยกในพรรคการเมืองได้

ปัญหาของการนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้ อาจจะมีผลกระทบต่อพรรคการเมืองขนาดใหญ่ และพรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งจะมีปัญหาแน่นอนเพราะเป็นเรื่องใหม่ ทั้งนี้หลายฝ่ายก็ยังเชื่อว่าพรรคการเมืองของไทยสามารถปรับตัวในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยวิธีสรรหาหรือคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ ขณะนี้พรรคการเมืองยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ประกาศใช้แล้ว เพราะยังมีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 57/2557 ที่ห้ามพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมือง คือ ห้ามทำการหาสมาชิกพรรคการเมือง และห้ามประชุมจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติยังไม่ได้ยกเลิกประกาศฉบับนี้ พรรคการเมืองจึงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ได้ในระยะเวลาสั้น

การนำระบบไพรมารีโหวตมาใช้ นั้น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงของประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ผู้แทนของปวงชนชาวไทยที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ถ้าระบบไพรมารีโหวตสามารถหยั่งรากลึกลงในระบบพรรคการเมืองได้เต็มที่ที่เป็นไปตามกฎหมายก็จะช่วยส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในพรรคการเมือง และส่งเสริมให้สมาชิกพรรคการเมืองได้เรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยในการเลือกตั้งขั้นต้น ซึ่งเสียงของประชาชนมีความสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการกำหนดทิศทางของกระบวนการประชาธิปไตยในพรรคการเมือง ระบบไพรมารีโหวตตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหลักการที่ดีเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคการเมือง โดยพรรคการเมืองจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีประชาธิปไตยในพรรคการเมืองเพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และพรรคการเมืองจะเป็นพรรคของประชาชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2560 จาก
http://www.dtn.go.th/files/60/north_america/UnitedStatesOfAmerica/usa-cp.pdf
- ฐิตกร สังข์แก้ว, สราวุธ ทับทอง และ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2559). **จุดไม่จบ ช่วงฉากการเมืองไทย“48-59”**
กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์, (18 เมษายน 2559). **วุฒิสภาของสหรัฐอเมริกา ตอนที่ 2 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ
เกี่ยวกับวุฒิสภา**. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2560 จาก
http://www.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/win49%20jun_13_1.pdf
- “ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 57/2557 เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
บางฉบับมีผลบังคับใช้ต่อไป” (12 มิถุนายน 2557). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 131 ตอนพิเศษ 105 ง, น. 5.
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550” (7 ตุลาคม 2550).
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 124 ตอนที่ 64 ก, น.13-16.
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554” (13 พฤษภาคม 2554).
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 128 ตอนที่ 36 ก, น.16-17.
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560” (7 ตุลาคม 2560).
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอนที่ 105 ก, น.15-19.
- “Primary Vote กับกฎเหล็กของคณาธิปไตยในพรรคการเมืองไทย” (23 มิถุนายน 2560).
ผู้จัดการรายวัน. สืบค้น 31 ตุลาคม 2560 จาก <https://www.manager.co.th/Weekend/ViewNews.aspx?NewsID=9600000063860>
- สตีธร ธนานิธิโชติ, และ ธนพันธ์ ไล่ประกอบทรัพย์. (2558). **รายงานการศึกษากระบวนการเลือกตั้งขั้นต้น**.
รายงานต่อคณะกรรมการปฏิรูปการเมืองสภาปฏิรูปแห่งชาติ กรุงเทพฯ: สภาปฏิรูปแห่งชาติ.
- สตีธร ธนานิธิโชติ. (มกราคม-เมษายน 2560). **ระบบการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง
ทางเลือกและข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย**. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2560
จาก [file:///D:/Users/parliament/Downloads/15-1-All%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/parliament/Downloads/15-1-All%20(1).pdf)
- สมบัติ ฉำรงธัญวงศ์. (2548). **การเมืองอเมริกา**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า. (2548). **พรรคไทยรักไทยกับระบบไพรมารีโหวต**. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2560
จาก http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_t11/2548/2_1.pdf